

Ala-vakkuri-Hakamäki

Suku sodassa

Puhe 13.7.2013

Sukuseura

Markku Kotomäki

Sukumme kunniajäsenet ja sukulaiset, hyvät Naiset ja Herrat

Tarkastelen hieman sukumme vaiheita sotien aikana, ja sitä, miten sodat vaikuttivat sukuumme.

Käsittelen tässä vain Suomen suvun vaiheita sotien aikana, ja pääasiassa 2. maailmansdan aikana. Amerikan sukulaisten vaiheet ansaitsisivat oman tarkastelun, mutta en katsonut siihen olevan tässä tilaisuutta, ja taustatietoni asialliseen käsittelyyn olisivat liian vähäiset.

Käyn aihetta ensin läpi suomeksi, ja sitten englanniksi.

Dear honorary members and all relatives, Ladies and Gentlemen

I will discuss the family at the time of war. I mostly concentrate in the 2nd World War, and the family in Finland. The American family would well earn its fair share of the discussion. However, the time and my present background knowledge would not do justice to the efforts of the family members in question. I will first make my presentation in Finnish, and thereafter in English, so please bear with me for a while.

Robert ja Albertina ja Sota. Nämä sanat eivät oikein sovi samaan lauseeseen. Me tiedämme Robertin ja Albertinan olleen tunnettuja siitä että he luottivat aivan ensisijaisesti raamatun sanaan, ja korkeimman johdatukseen; perintö jonka he jättivät voimakkaana lapsilleen. En voi mitenkään kuvitella heidän kannattaneen voiman oikeutusta tai aseellista järjestystä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita etteikö jokaiselle kuuluisi tehdä velvollisuutensa, se mitä pitää tehdä, ja kunnioittaa esivaltaa.

1. maailmansodan, ja erityisesti Suomen vapaussodan ajalta Robertin teoista ja ajatuksista ei minulla ole tietoa. Albertina oli juuri vähän aiemmin nukkunut pois vuonna 1915. Perheen pojat olivat kaikki Juhoa lukuunottamatta siirtolaisina Amerikassa, siirtolaisina oli vävyjäkin, ja Robert itsekin oli kokeillut lännen leipää. Kaikki lapset olivat jo perustaneet omat perheet, ja niiden jokapäiväiset huolet ovat varmaan olleet päällimmäisinä, eivät niinkään Venäjän valtakunnan tai edes Suomen suuriruhtinaskunnan asiat.

2. maailmansodan aika olikin sitten jo ihan eri asia, eikä suku voinut mitenkään välttää osallistumasta sotaan. 20. vuosisadan alussa syntyneet Robertin ja Albertinan lastenlapset alkoivat olla täysi-ikäisiä 1930-luvun lopulla. Osalla oli jo omat perheet, kun Isänmaa kutsui poikiaan. Suvun miehiä osallistui talvi- ja jatkosotaan, ”tavallinen otanta”, mikä tarkoittaa: kaikki palvelusikäiset ja – kelpoiset pojat ja vävyt. Kotiin taloja ja tiloja hoitamaan jäivät naiset, vanhukset, sairaat ja lapset. Työtä ja huolia loputtomasti oli tarjolla kaikille ikään, sukupuoleen ja terveydentilaan katsomatta.

Suku kärsi myös valitettavasti miestappioita, kuten lähes kaikki suvut Suomessa. En voi jättää mainitsematta että tasan 72 vuotta siten käytiin jatkosodan kiivaimpiin kuulunut Kiteen taistelu, missä taistelun ydinjoukko JR58 koostui Suupohjan alueen miehistä. Siinä taistelussa kaatuivat Aleksandran pojat Eino ja Onni samana päivänä 11.7.1941, 72 vuotta ja 2 päivää sitten. Lisäksi Matildan vävy Valde Penttilä haavoittui vakavasti invalidisoituen täysin, mikä sittemmin mullisti Penttilän perheen elämän. Kiteen taisteluun osallistuivat lisäksi ainakin serkut Alvar Hakamäki ja Arne Kotomäki. Alvar on kirjoittanut Kiteen taistelusta ja Matti, hänen poikansa on meille lukenutkin Alvarin muistelmaan aiemmassa suvun tilaisuudessa. Kun vielä Aleksandran vävy Niilo Kujala kaatui kaksi viikkoa myöhemmin, oli

Sukuseura

Markku Kotomäki

jatkosodan alku heinäkuussa 1941 сувulle todella raskas, ja tietysti erityisesti Aleksandrille.

Miten sota vaikutti perheisiin?

Sodasta ja täydellisestä epävarmuudesta huolimatta elämän täytyy jatkaa. Monet rintamalla olevat miehet olivat naimattomia. Sodan pitkittyessä he usein ryhtyivät kirjeenvvaihtoon tuntemattomien naisten kanssa. Kotirintamalla järjestettiin kirjoitustalkoita joissa nuoret naiset kirjoittivat kirjeitä tuntemattomille sotilaille. Saattoi käydä niin, että kirjeenvaihto johti tapaamiseen. Jo tällä ensimmäisellä, tai ehkä jo seuraavalla tapaamisella saatettiin mennä kihloihin ja miehen vielä rintamalla ollessa mentiin naimisiin. Vaikka tarina vaikuttaa romanttiselta näin ajatellen, oli romantiikka sen ajana oloissa varsin kaukana. Sodan päätyttyä saattoi kotona odottaa vaimo ja usein myös lapsi. Monilla ei ollut omaa kotia eikä toimeentuloa. Elämä oli pelkistettyä ja olot sodan jälkien ja raskaitten Neuvostoliiton vaatimien sotakorvausten maksamisen takia varsin karut. Lisäksi Suomen oli asutettava puolimiljoonainen pakolaisjoukko, karjalaiset. Kaikesta oli pulaa. Pieniä asutustiloja nousi koko Suomessa kymmenin tuhansin. Kirjeenvaihto-avioliittoja ja pienviljelijäkohtaloita löytyy pelkästään omasta suvustamme useita. Eräs tällainen on myös omien vanhempieni tarina.

Itseäni karmaisee ajatus, että ilman sotaa meitä ei olisi olemassa, mutta tämä on tosiasia. Sota väistämättä muovasi sukua, me olemme eläviä esimerkkejä siitä, emmekä suinkaan ainoita. Huolimatta oloista ja tavoista joilla sen ajan avioliitot solmittiin, ne kestivät nykyajan mittapuulla tarkastellen käsittämättömän hyvin. He tekivät sen mitä piti tehdä, ja sopeutuivat elämään lopputuloksen kanssa, ja iloitsivat siitä mitä oli.

Sukuseura

Markku Kotomäki

Käytännössä kaikki sodan kokeneet miehet kärsivät vuosikymmeniä, kuten nykyään sanotaan, sodan traumaista. Enemmän tai vähemmän vammaisina, vaikkei virallisesti invalideina kotiutuivat lähes kaikki, jotka palasivat. Monet olivat ne illat, jolloin naapuruston sotaveteraanit kokoontuivat jakamaan sotamuistoja, joita vain harvat veteraanit jakoivat perheiden kanssa. Se oli sen ajan vertaisryhmätoimintaa. Monet suvunkin miehet kantoivat valittamatta sodassa saamiaan vammoja ja kranaatinsirpaleita vuosikymmeniä, hautaan saakka. Siitä huolimatta he tekivät vielä pitkän päivätyön perheen isinä ja useimmat maanviljelijöinä. Oma isäni Aarne oli nuoruudessa innokas metsästäjä. Sodan jälkeen ei meillä kotona metsästysaseita nähty, eikä suvaittu. Sota muovasi vahvasti arvomaailmaa.

Eryteisesti sodan jälkeen rajat aukesivat. Huoli Suomen sukulaisten hädästä herätti auttamishalun, joka käytännössä tarkoitti lukuisien apupakettien lähettämistä Koti-Suomeen sukulaisilta USA:sta ja Kanadasta. Paketeissa oli monenlaisia peruselintarvikkeita, ja erityisesti kahvia, josta Suomessa oli kova pula. Lisäksi saimme paljon vaatteita, kenkiä ja päivittäistavaroita. Pienet asiat ja tavarat tekivät suuren eron.

Pakettien mukana, ja tietysti erikseen kulki myös paljon kirjeitä, joissa vaihdettiin kuulumisia, ja toivotettiin jaksamista, terveyttä, rauhaa ja jumalan siunausta. ”Jaettu huoli on puolitettu huoli.” Paketeilla ja kirjeillä oli merkittävä henkinen merkitys. Pakettien tulo jatkui pitkään, 1960-luvulle. Jopa minulla, 1950-luvun lopulla syntyneellä on muistikuva kotoa, kun avasimme isän, äidin ja sisarusten kanssa valtavan kokoista ”Kanaatan pakettia”, jonka tädit Jenny ja Lily olivat lähettäneet. Sisältöä en enää muista, mutta suut oli makeana, ja kanaatan kaffia oli kaapissa, ja jouluna pannussa. Siinä saatiin rakkaita terveisiä sekä sielulle että ruumiille. Onneksi oli sukulaisia, ja elämä hieman keveämpää.

Sota ihmiskunnan äärimmäisenä kriisinä saattaa tuoda meistä esiin pahimmat piirteet, mutta monissa meistä myös parhaimmat piirteet. Kansat olivat sodassa, mutta sukulaisuus eli ja voi hyvin, jopa korostui. Tämän päivän ennennäkemättömän hyvänä aikana meidän on syytä muistaa keitä me olemme, ketkä ovat sukulaisiamme, ketkä auttavat hädän tullen. Tänä on syytä olla paljosta kiitollisia. Kiitos sukupolvien jotka täyttivät raskaan velvollisuutensa sodan aikana.